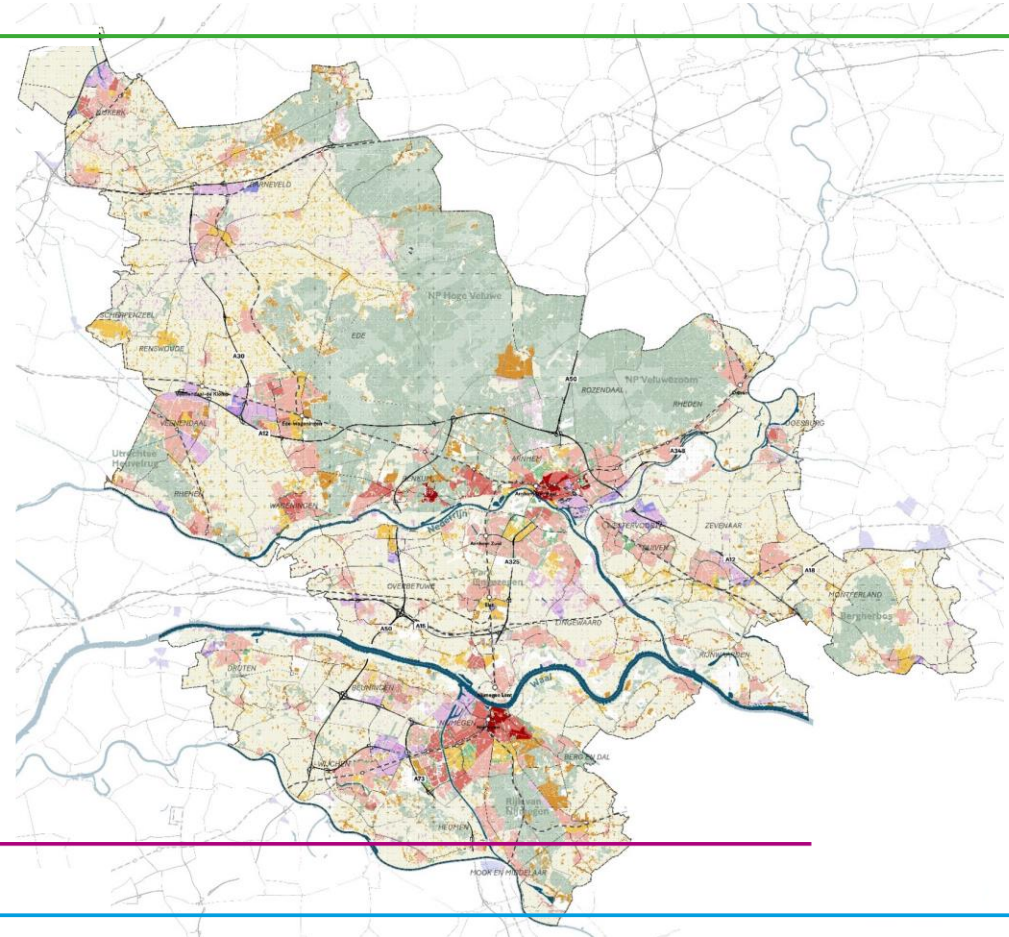

Contourennotitie – concept versie 2.0

Uitgangspunten verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-FoodValley

verstedelijkingsstrategie
Arnhem | Nijmegen | Foodvalley

Inhoudsopgave

- Inleiding
- Naar een verstedelijkingsstrategie voor de groene metropool
- Aanpak van de verstedelijkingsstrategie
- Contourennotitie
- Werken door de schalen heen: samenhang met andere trajecten
- Bouwstenen
 - Leefomgeving (context & uitgangspunten)
 - Wonen (context & uitgangspunten)
 - Economie (context & uitgangspunten)
 - Bereikbaarheid (context & uitgangspunten)
- Van bouwstenen naar ruimtelijke toekomstvarianten
- De ruimtelijke toekomstvarianten
- Vervolgproces en planning

Inleiding

“Ruimte is schaars. Niet alles kan en niet alles kan overal. De druk vanuit allerlei sectoren zoals wonen, landbouw, natuur, water, bereikbaarheid, duurzame economie, energie & klimaat op de fysieke leefomgeving loopt op. Met een groeiende bevolking neemt deze druk verder toe. Er is daarom steeds meer maatschappelijk debat nodig over hoe we omgaan met de fysieke leefomgeving.” Deze brief aan de Tweede Kamer over nadere keuzes voor de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), geeft aan dat per regio richtinggevende keuzes nodig zijn om voor de toekomst een gezonde en veilige leefomgeving én ruimte voor verdere groei van onze welvaart te realiseren.

Rijk en regio's ontwikkelen met elkaar het Stedelijk Netwerk Nederland. Het uitgangspunt daarbij is dat de verbindingen tussen de landsdelen worden verbeterd en dat er regionale verstedelijkingsstrategieën komen voor gebieden met de grootste groei in het stedelijk netwerk. Het motto van het Rijk is vooral bouwen waar de vraag is: in het brede midden van Nederland. De Regio Arnhem-Nijmegen-FoodValley ligt precies in dat brede midden. En dus spraken Arnhem, Nijmegen en FoodValley in het najaar van 2019 in de Omgevingsagenda Oost-Nederland hun ambitie uit om samen door te groeien naar een groene metropool van internationale betekenis. Als combinatie hebben de twee regio's alles in zich om zichtbaar te zijn als topregio in food, health en energy en – in het logische verlengde daarvan - als dé circulaire topregio van ons land en van Europa met campusontwikkeling, logistieke hotspots en energieclusters. De ambitie is om circulair te worden in alle facetten van de leefomgeving en voorbeeld te zijn voor een gezonde groei. In de regio wonen nu al meer dan een miljoen inwoners en de prognoses geven aan dat dat aantal in de komende decennia nog flink zal groeien. Er ligt een grote bouwopgave om aan de woonvraag te voldoen: 100.000 woningen tot 2040. De regio heeft zichzelf opgedragen om deze toevoeging van woningen en werklocaties zo te doen dat het meerwaarde oplevert voor alle inwoners. De inzet van deze strategie is dat ook geïnvesteerd wordt in het groene en ontspannen karakter van de regio zodat dat karakter versterkt wordt.

Naar een verstedelijkingsstrategie voor de groene metropool

Om de groei goed en zorgvuldig vorm te geven wordt een verstedelijkingsstrategie opgesteld. De verstedelijkingsstrategie is in feite het onderzoek naar hoe de beide regio's samen toe kunnen groeien naar het gewenste beeld: de groene metropool.

In een aantal stappen wordt met ontwerpend onderzoek onderzocht welk scenario en welke ruimtelijke toekomstvariant en combinaties van opgaven de agglomeratiekracht, de economische concurrentiepositie, de leefbaarheid en duurzaamheid van de groene metropool het beste versterkt. Een scenario dat rekening houdt met de stikstofopgaven in verband met de noodzakelijke natuurversterking en tegelijkertijd uitvoering geeft aan de landelijke aanpak om de bouwproductie langjarig op een hoger niveau te krijgen.

De verstedelijkingsstrategie hanteert als planhorizon 2040. Voor de komende decennia worden de scenario's uitgewerkt in adaptieve ontwikkelpaden zodat het mogelijk is om in de komende jaren aan te sluiten op veranderingen, zoals in demografie, marktomstandigheden, klimaatverandering, beleidsaanpassingen en technologische ontwikkelingen. We weten nog niet goed hoe wonen, werken en mobiliteit er uit zullen zien in 2040. Door te werken met scenario's hebben we de kans om de komende jaren te zoeken naar de juiste balans tussen stad en landschap, tussen economie en de kwaliteit van de leefomgeving. Die scenario's vormen de route naar 2040 en bevatten daarmee niet alleen uitwerkingen voor de langere termijn, maar ook no-regrets en uitwerkingen voor de middellange termijn.

In dit traject wordt samengewerkt met een groot aantal partners vanuit de gemeenten, in de regio, de provincies, de waterschappen en het Rijk om een brede blik en draagvlak te waarborgen. Door het traject heen vindt afstemming plaats op alle niveaus met de intentie om met elkaar deze opgave aan te gaan. De uiteindelijke bestuurlijke en politieke afwegingen vindt plaats in de gemeenteraden van de 26 gemeenten en in de uitwerking in omgevingsvisies en omgevingsplannen.

Contourennotitie

De verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-FoodValley bestaat uit twee onderdelen: (1) een contourennotitie en (2) de concept-verstedelijkingsstrategie.

Dit is de contourennotitie. Deze notitie beschrijft de aanleiding en urgentie(s) voor de verstedelijkingsstrategie en de vier bouwstenen waaruit de strategie wordt opgebouwd. De contourennotitie beschrijft de context per bouwsteen en agendeert de uitgangspunten. Vervolgens wordt via de verhaallijnen een eerste aanzet gegeven voor het onderzoek naar de drie mogelijke ruimtelijke toekomstvarianten (scenario's). Wanneer de drie scenario's zijn uitgewerkt, wordt het *Dashboard voor Verstedelijking* van het College van Rijksadviseurs (CRA) ingezet om de effecten van deze scenario's te berekenen. De uitkomsten van die berekeningen worden gebruikt als input voor verdere uitwerking en het maken van afwegingen. In de verschillende scenario's wordt onderzocht welke bouwsteen of welk (deel)aspect in de knel komt als je voor het ene of het andere scenario kiest en ook welke keuzes dat oplevert.

De concept-verstedelijkingsstrategie laat zien en beschrijft waar op de korte (2025), middellange (2030) en lange termijn (2040) de extra woon- en werklocaties voor de komende jaren in dit gebied een plek kunnen krijgen, gekoppeld aan de andere opgaven die van belang zijn, namelijk verduurzaming van de economie, bereikbaarheid, kwaliteit van de leefomgeving, natuurversterking (stikstofopgave), energietransitie en klimaatadaptatie. Specifiek in deze regio zal bijvoorbeeld het dilemma rond de stikstofuitstoot en depositie in samenhang gezien en opgelost moeten worden. De strategie schetst een zogenaamd 'adaptief ontwikkelpad': het geeft inzicht in welke keuzes op een later moment genomen worden. Daarmee staat nog niet alles vast en is er nog flexibiliteit. De uitgangspunten zoals die geformuleerd zijn in deze contourennotitie, fungeren als gids.

Werken door de schalen heen

De verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-FoodValley staat niet op zichzelf. De regio functioneert immers met zijn ligging en internationale bereikbaarheid als schakel tussen de mainports Rotterdam, Schiphol en Duitsland. De regio is onderdeel van het stedelijke (economisch) netwerk Nederland met goede verbindingen met Utrecht, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Amersfoort, Zwolle en Eindhoven. Met zijn hotspots (Food, Health, Energy), stedelijke en landelijke milieus is het een groene regio waar het aantrekkelijk wonen en werken is.

Dat maakt het logisch om ook voor Arnhem-Nijmegen- FoodValley verstedelijkingsstrategie op te stellen. Dit traject is een vervolg op of uitbreiding van onderzoeks- en visietrajecten die al liepen, zoals de Omgevingsagenda Oost-Nederland, de NOVI-gebiedspropositie “naar een groene metropoolregio!”, de Regiodeal Foodvalley en de Woondeal Regio Arnhem-Nijmegen. Daarnaast is er een groot aantal trajecten dat parallel loopt en waarmee vanuit de verstedelijkingstrategie wordt afgestemd waar overlap zit, welke gezamenlijke uitgangspunten we hanteren, welk detailniveau we hanteren, welke tijdshorizon er is of waar we het stokje aan elkaar overdragen.

De verstedelijkingstrategie loopt verticaal door alle planningslagen heen: van Rijksbeleid, tot provinciale speerpunten, regionale governance, energiestrategie of gemeentelijke omgevingsvisie. We concentreren ons in deze strategie op het schaalniveau van de gecombineerde regio: door breed en integraal te kijken kunnen de opgaven gerealiseerd worden. Door goed in- en uit te zoomen van lokaal, naar regionaal, naar gecombineerde regio en weer terug is het mogelijk om de grote lijn vast te houden en tegelijkertijd recht te doen aan de processen en vragen op de verschillende lagen. Op de volgende pagina is de samenhang te zien tussen de verschillende trajecten die nu lopen.

Werken door de schalen heen (2)

We sluiten aan op:

- NOVI → juli 2020
- BOVI-Boek (Waterschap Rijn & IJssel) → 2019
- Een natuurlijkere toekomst voor Nederland in 2120 (WUR-rapport) → dec 2019
- Omgevingsagenda Oost Nederland → oplevering mei 2020
- Regiodeal FoodValley → 2019
- Woondeal Regio Arnhem-Nijmegen → 2020
- Regionale woonagenda Arnhem-Nijmegen → 2018
- Regionale woonagenda FoodValley → 2018
- Actieplan Wonen Provincie Gelderland → 2020
- Regionaal programmeren provincie Utrecht → vanaf november 2019
- Gebiedsgerichte aanpak stikstof → 2019
- Visie voor een Bereikbaar Gelderland → april 2020
- Ambitiedocument duurzame Mobiliteit en Bereikbaarheid → 2019
- Bereikbaarheidsagenda Regio FoodValley 2018-2022 → 2019
- Alle lokale omgevingsvisies
- Omgevingsvisie provincie Utrecht → voorjaar 2021
- Omgevingsvisie Gaaf Gelderland → 2018

We lopen gelijk op met:

- Ruimtelijke Regionale Verkenning FoodValley → oplevering dec 2020
- RES-sen → concept bod RES juli 2020, oplevering RES Arnhem-Nijmegen voorjaar 2021, oplevering RES FoodValley medio 2021
- Woningbouwimpuls eerste tranche → oplevering okt 2020
- Uitwerking woondeal Arnhem-Nijmegen → oplevering december 2020
- Uitwerking opgave Groene Groeiregio (versterkingsproces regio Arnhem-Nijmegen) → oplevering nov 2020
- Uitwerking scenario's landbouw in 2050 FoodValley → half sept 2020
- Toekomstbeeld OV 2040 → oplevering november 2020
- NMCA → oplevering maart 2021
- Ontwikkelbeeld (verstedelijkingsstrategie) Amersfoort → oplevering december 2020
- Regionaal programma werklocaties FoodValley → oplevering december 2020
- RPW XXL Logistiek → eind 2020 gereed
- Kracht van Oost → najaar 2020
- Koersnotitie Agrifood Toekomst voor de Gelderse boer → sept 2020 in PS
- Omgevingsagenda landsdeel Noordwest → eind 2021 gereed

Regio Arnhem-Nijmegen-FoodValley

verstedelijingsstrategie
Arnhem | Nijmegen | Foodvalley

Onderzoeken en visies opgesteld met partners die agendasettend zijn en als input dienen voor de verstedelijingsstrategie. (grijsgearceerd wat al klaar is, wit de trajecten die gelijk oplopen.)

Leefomgeving	Wonen	Bereikbaarheid	Economie
BOVI-BOEK	Woningbouw-versnelling (Rijk)	Toekomstbeeld OV (Rijk)	Regionale programma's werklocaties
Omgevingsagenda Oost			
NOVI (Rijk)			
Kracht van Oost			
RES Arnhem Nijmegen	Woondeal Regio AN	NMCA (I&W)	Onderzoek toekomst landbouw FV
Ontwikkelbeeld Amersfoort			
RES Foodvalley	Actieplan wonen	Ambitiedocument duurzame mobiliteit en bereikbaarheid	Regio Deal Foodvalley
Landschap als vestigingsvoorwaarde	Woonagenda 2.0 FV	Bereikbaarheidsagenda Regio FV 2018-2022	
Ruimtelijke verkenning FV	Ruimtelijke strategie FV	Visie voor een bereikbaar Gelderland	
Groen groeit mee		Ruimtelijke verkenning FV	
Stikstofaanpak		Feitenrelaas mobiliteit	
Versterkte Regio AN (o.a. Groene groeiregio) = governance afspraken overkoepelend op wonen, bereikbaarheid, economie en leefomgeving			

Bouwstenen

De verstedelijkingsstrategie wordt opgebouwd vanuit vier bouwstenen: de kwaliteit van de leefomgeving, wonen, economie en bereikbaarheid. Deze bouwstenen formuleren de opgave zowel kwantitatief als kwalitatief voor de periode tot 2040.

De bouwstenen verschillen behoorlijk van karakter. Leefomgeving is meer een integrale benadering van allerlei onderdelen die met elkaar de (toekomst van de) kwaliteit van de leefomgeving bepalen. De bouwstenen Wonen, Economie en Bereikbaarheid gaan meer over deelaspecten en hebben ook nadrukkelijker kwantitatieve doelstellingen.

De bouwsteen Leefomgeving is vanuit de Groene Metropool gedachte een belangrijke pijler onder de verstedelijkingsstrategie. Immers: de leefomgeving maakt deze regio tot de groene metropool met de kwaliteit van het landschap, de natuur en het water. Ook de opgaven die raken aan de veerkracht van de leefomgeving zoals de energieopgave, klimaatadaptatie en natuur-inclusief bouwen horen hierbij.

In de verstedelijkingsstrategie worden alle aspecten bekeken en onderzoeken we (en beargumenteren we) welke aspecten het zwaarst wegen om integraal en ruimtelijk te komen tot duurzame verstedelijking die recht doet aan de *groene kracht* van de Regio. Op de volgende pagina's is per bouwsteen steeds aangegeven wat de context is en wat de (ontwerp)opgave is zoals we die meenemen in het verkennen van de verhaallijnen en de ruimtelijke toekomstvarianten (scenario's). In de scenario's worden opgaven ten opzichte van elkaar gewogen.

Bouwstenen

LEEFOMGEVING

- landschap
- natuur
- klimaatadaptatie, waterveiligheid
- energie
- gezonde leefomgeving
- erfgoed

WONEN

- behoefte vs. capaciteit
- afhankelijkheden, voortgang
- woonmilieus, typologieën
- betaalbaarheid
- adaptiviteit

BEREIKBAARHEID

- modaliteiten
- duurzaamheid, gezondheid
- personen vs. logistiek
- netwerken - schaalniveaus

ECONOMIE

- aantal en type banen
- werklocaties
- clustering
- distributiecentra
- landbouw

De invulling van de bouwstenen zal gedurende het proces worden aangescherpt. Ook zijn er thema's die binnen twee of meerdere bouwstenen passen.

Leefomgeving

Bouwsteen Leefomgeving – Context

“Door toenemende verstedelijking staat de kwaliteit van het landschap in de Regio meer onder druk dan ooit tevoren. Stedelijke identiteiten dreigen te versmelten, het landschap raakt versnipperd en verfrommeld, waardoor kwaliteiten verloren gaan. Het is nu of nooit om deze landschappelijke kwaliteiten richting de toekomst veilig te stellen en kenniswerkers aan het gebied te verbinden”.

Deze tekst uit het rapport ‘Het landschap als vestigingsvoorwaarde’ (2019) is weliswaar geschreven voor FoodValley over de kwaliteiten van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, maar het geeft precies aan waar de kern van zowel de trots als en de zorg van groene metropoolregio ligt. De landschappelijke kwaliteiten kenmerken de regio en zijn een belangrijke vestigingsvoorwaarde, maar die kwaliteiten staan ook op allerlei manieren onder druk. Die druk ontstaat door de ‘harde’ ruimteclaims vanuit de groeiende regio, maar ook vanuit de (inter)nationale schaal. Zo wordt er ruimte gevraagd vanuit het deltaplan biodiversiteit & nationaal park Veluwe, het deltaprogramma rivieren en klimaatadaptatie en het nationaal programma RES. Maar de kwaliteit van de (fysieke) leefomgeving gaat verder dan alleen het landschap het is datgene wat je ziet, voelt en ruikt. Dat zijn naast gebouwen en wegen ook parken, een schone lucht, sloten, rivieren, bossen, biodiversiteit, enzovoort. In deze bouwsteen staan dan ook naast het landschap ook het water, de klimaatadaptatie, de energietransitie en het fijnmazige groen voor een gezonde leefomgeving centraal.

De verstedelijkingsstrategie wordt benut worden om de ruimteclaims die ook deze bouwsteen met zich meebrengt te ordenen in het landschap en tegelijkertijd het landschap liefst nog verder te versterken. Het levert een aantrekkelijk, groen-blauw, gezond woonmilieu op waar volop kansen liggen voor gezond leven, werken en recreëren. Het is daarmee een belangrijke factor in de verstedelijkingsstrategie.

Bouwsteen Leefomgeving – Uitgangspunten

- Verstedelijking en vergroenen gaan hand in hand om aantrekkelijke, leefbare en gezonde woonmilieus te creëren (zowel binnen als buiten de stad) in combinatie met bijbehorende recreatiemogelijkheden;
- Woon- en werklocaties worden zoveel mogelijk gerealiseerd met binnenstedelijk bouwen en verdichten op goed bereikbare plekken om het groene karakter van de regio niet aan te tasten en ruimte te bieden voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, voedselproductie, recreatie en energieproductie;
- Waar open ruimte wordt benut voor verstedelijking, wordt een extra inspanning gedaan ten aanzien van biodiversiteit, klimaat, kwaliteit en identiteit in de vorm van reductie van stikstof, natuur-inclusief en klimaatadaptief bouwen;
- Het landschappelijke patroon en cultuurwaarden worden zoveel mogelijk ingezet als leidraad voor verdere ruimtelijke ontwikkelingen en waar mogelijk worden landschappelijke structuren versterkt;
- Bij vrijkomende agrarische bebouwing wordt gekeken waar gebouwen en grond zo ingezet kunnen worden dat ze de verstedelijking versterken met natuur, agrarisch natuurbeheer, woningbouw, ruimte-voor-ruimte of het vergroten van omliggende agrarische bedrijven;
- De ruimtelijke gevolgen van verstedelijking en afspraken in de regionale energiestrategieën worden op elkaar afgestemd. Om conflicterende ruimtelijke claims te voorkomen en om geen kansen te missen (bijvoorbeeld gebruik van restwarmte);
- De regionale waterhuishouding is de basis voor ruimtelijke ontwikkeling. Dat is goed voor het landschap, cultuurhistorie, waterbeheer in het algemeen en klimaatverandering in het bijzonder.
- Naast de inzet op een circulaire economie, bevorderen we het circulair & CO2 neutraal ontwerpen van gebouwen en wijken, voor zowel bouw, als gebruik en hergebruik;
- We gaan slim om met ruimte (en middelen). De verdeling van functies over de regio gebeurt vanuit het principe van *borrowed size*.

Wonen

Bouwsteen Wonen - Context

De druk op de woningmarkt in de regio Arnhem-Nijmegen-FoodValley is groot. Die druk komt door de autonome bevolkingsgroei, de economische groei en de overloop van bewoners vanuit de Randstad en regio Amersfoort vanwege de aantrekkelijkheid van het gebied. Tot 2040 moeten er in de regio 100.000 woningen bijgebouwd worden: 40.000 in FoodValley en 60.000 in Arnhem-Nijmegen. Dat is niet alleen een forse kwantitatieve opgave waarbij tempo gewenst is, het is nadrukkelijk ook een kwalitatieve opgave zoals ook benoemd in de woondeal Arnhem-Nijmegen. Het gaat om aantallen, maar vooral ook om aansluiting op demografische ontwikkelingen, betaalbaarheid, toekomstbestendig (duurzaamheid en levensloopbestendig), groen en circulair bouwen (natuurinclusief), om leefbaarheid en sociale cohesie, om verstedelijking, het versterken van kleine kernen en om toegankelijkheid voor specifieke doelgroepen.

De regio is als het om woonmilieus gaat zeer divers. Van dorps en landelijk wonen tot hoogstedelijk: alle smaken zijn in de regio te vinden. Het vinden van logische plekken voor woningbouw zal dan ook op verschillende manieren plaats moeten vinden van stevig verdichten in de steden, tot het versterken van een dorpskern. Steeds is de keuze passend bij de identiteit van dat deel van de regio. Er is dan ook geen sprake van een enkelvoudige ontwikkelstrategie; bij deze verscheidenheid past geen 'one size fits all'. De strategie moet een divers programma bieden die aansluit op de kwalitatieve vraag.

Omgaan met de druk op het gebied is ook een governancevraagstuk. Door met de strategie aan te sluiten bij de identiteit van het gebied, te werken met scenario's en adaptief te plannen overkomt de groei je niet, maar geef je er met elkaar richting aan. De verstedelijkingsstrategie biedt daarom inzicht en handvatten voor afstemming en besluitvorming.

Bouwsteen Wonen - Uitgangspunten

- Terugdringen van het woningtekort (tot maximaal 2% in 2030) door het versnellen en programmeren van 100.000 woningen: 40.000 in FoodValley en 60.000 in Arnhem-Nijmegen;
- De prognoses (per gemeente en per regio) zijn verdeeld in drie perioden: 2020-2025, 2025-2030 en 2030-2040;
- Waar mogelijk binnenstedelijk bouwen of verdichten aan de randen waarbij er een sterke samenhang is met het verbeteren van de bereikbaarheid en de leefbaarheid;
- Intensiveren rondom OV-knooppunten;
- Aandacht voor de wijken uit de jaren '60 – '70 en de integrale opgave die daar ligt;
- Voor de periode tot aan 2030 wordt gestuurd op 130% planvoorraad. De planvoorraad is adaptief waarbij er balans moet zijn tussen enerzijds snelheid maken in de eerste jaren (tot 2030) en anderzijds het voorkomen van overprogrammering;
- De kwalitatieve uitgangspunten zijn betaalbaar, bereikbaar, leefbaar en hebben oog voor sociale cohesie en verschillende woonmilieus;
- 50% van de zachte plancapaciteit wordt gerealiseerd in de het betaalbare segment conform de landelijke definities;
- Maak een volledige wooncarrière mogelijk om werkenden aan de regio te binden. Dat versterkt het vestigingsklimaat.

Economie

Bouwsteen Economie - Context

De regio Arnhem-Nijmegen-FoodValley wil dé circulaire topregio worden in Europa. Een groene metropool die onderscheidend is op het gebied van circulariteit. Dat geldt zowel voor de economische topsectoren van de regio (food, health en energy), maar ook op alle facetten van de leefomgeving: steden, water, klimaat, gezondheid, mobiliteit, sociale inclusie. De ambitie is om gidsregio zijn in het streven naar een gezonde, circulaire groei door het structureel opschalen en versnellen van experimenten.

De economische opgave van de regio is naast het verbeteren van de economische groei ook het economisch vestigingsklimaat te versterken zodat de regio aantrekkelijk is en blijft voor topclusters en topmensen en tegelijkertijd sprake is van een inclusieve economie. Daarnaast moet de regio ruimte bieden aan nieuwe economische milieus en ondernemerschap aansluitend op de dynamiek tussen de clusters en die ook zorgen voor internationale aansluiting. Dit betekent dat het aanbod van voorzieningen en woonmilieus goed moet zijn en past bij de behoefte van de doelgroep die wordt aangetrokken.

De vraag voor de verstedelijkingsstrategie is om in kaart te brengen welke ruimtelijke randvoorwaarden leiden tot een maximale uitwisseling tussen bedrijven, kennisinstellingen en voorzieningen. Dat kan door versterken van de bestaande kennisassen zijn, maar ook met innovatieve kantorenlocaties en creatieve milieus in gemengde stedelijke omgevingen.

Bouwsteen Economie – Context (2)

De innovatie in de regio komt voort uit een stevige economische basis in het MKB, in de ICT, de logistiek, in de landbouw en in de kennisclusters. Die basis verloochent de regio niet. Uit de provinciaal economische verkenning van Gelderland van 2018 blijkt dat zowel in FoodValley als in Arnhem Nijmegen dat naast het grote aantal kennisbanen en banen in de zorg, het aantal banen in de detailhandel, groothandel, bouw en metaal aanzienlijk is. Door de regio heen is het aantal laaggeschoolden ongeveer 20%. Het aanbod van praktisch geschoold werk in en nabij stedelijke woonomgevingen verdient dan ook aandacht om te voorkomen dat het menselijk kapitaal van de regio onbenut blijft en de tweedeling in de samenleving vergroot. Voor de strategie ligt hier belangrijke relatie met het aanbod van bedrijventerreinen, klein en groot, bestaande en nieuwe maak-clusters (duurzame energie/circulair) met de toeristische sector en met de landbouw.

Uit de analyse van Regio in Beeld 2019 is te zien dat er tussen de regio's uitwisseling van specialismen mogelijk is onder de voorwaarde dat de verbindingen goed zijn. Als het gaat om de in- en uitgaande pendel, is er met name in Rijk van Nijmegen nog wat te winnen. In de analysefase kan de verstedelijkingsstrategie een meer specifieke duiding van de kwaliteiten van de regio en de uitwisseling tussen de deelregio's opleveren. Wat precies maakt deze regio nu zo aantrekkelijk als vestigingsgebied? Daarbij wordt gebruik gemaakt van het onderzoek de Kracht van Oost 2.0 dat parallel uitgevoerd wordt.

Bouwsteen Economie – Uitgangspunten

- Netwerkkraacht / agglomeratiekraacht van de regio versterken: met een stedelijke dichtheid creëer je ook banen in de buurt en stimuleer je ook de economie;
- Inzet op de versterking van campussen en werklocaties en de verbindingen daartussen: vanuit de kennishubs liggen er kansen om valorisatie van kennis te verbeteren door ondernemerschap en innovaties te stimuleren;
- De regio zet in op kenniseconomie, maar niet eenzijdig. Juist in de combinatie van Food + Health + Energie en Milieutechnologie + ICT + Logistiek + Maakindustrie ontstaat overlap en verwevenheid;
- De verstedelijking inzetten om banen te creëren. Tegenover iedere woning die gebouwd wordt, staat een baan in de nieuwe economische clusters;
- Inzet op aanpak van leegstand, herstructurering en verdichting van bedrijventerreinen om de kwaliteit van bestaande terreinen te verbeteren en werkgelegenheid te creëren. Er wordt ingezet op circulariteit en (hernieuwbare) energie;
- De vraag naar bedrijventerreinen is in de komende decennia nog fors: honderden hectare zijn door de hele regio nodig. Geplande en gevraagde hectares die voor bedrijventerreinen die qua werkmilieus een klassieke indeling en scheiding van functies lijken te hebben. Het uitgangspunt voor de verstedelijkingsstrategie is om innovatief om te gaan met de ruimtevrage voor bedrijventerreinen en het categoriseren van de werkmilieus. Steeds is de vraag wat de ontwikkeling oplevert voor de lokale werkgelegenheid. Met als uitgangspunt het verknopen van de oude en nieuwe economie;
- Nieuwe benaderingen van landbouw en logistiek worden gestimuleerd.
- Aandacht voor herstructurering van de landbouw en de innovaties die daarbij horen. In de verstedelijkingsstrategie ook uitzoomen naar de rol die het Utrecht Sciencepark daarin heeft in samenwerking met de WUR;
- Aandacht voor (behoud van) werkgelegenheid in nabijheid van aandachtswijken.

Bereikbaarheid

Bouwsteen Bereikbaarheid – Context

Het uitgangspunt van de Nationale omgevingsvisie is dat het Stedelijk Netwerk Nederland ontstaat, door nieuwe woon- en werklocaties te koppelen aan (met name OV-)infrastructuur. De groei in het gebied Randstad-Amersfoort-Zwolle-Arnhem-Nijmegen-Brabantse stedenrij is het meest manifest. Deze vraagt om keuzes in een doordachte lange termijn strategie, ook om de groei niet alleen in aantallen maar ook met passende kwaliteit te realiseren. Dat geldt zowel voor de woningen als voor de mobiliteit en leefomgeving.

In aansluiting op de NOVI zet de regio de komende jaren in op de bereikbaarheid van het stedelijke netwerk Arnhem-Nijmegen-FoodValley en op de verbindingen van dit netwerk met de Randstad en met het noorden. De provincies Gelderland en Utrecht werken samen om vanuit Utrecht de positie van de FoodValley als internationaal kenniscentrum te versterken onder andere door regionale bereikbaarheid. En dat heeft effect op het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen-FoodValley in zijn geheel. De focus op het *stedelijke netwerk* wil niet zeggen dat de aandacht alleen op deze gebieden gericht wordt. Ook de verbindingen met landelijke gebieden krijgen de aandacht.

Een ander speerpunt in de regio zijn mobiliteitshubs. Dit worden de cruciale schakels om snel en comfortabel over te kunnen stappen en de reiziger te verleiden om (of het nu voor woon-, werk-, of recreatieverkeer is) echt de slimste en schoonste manier van reizen te kiezen. Bij een mobiliteitshub moet de reiziger snel kunnen overstappen op een andere vervoersvorm en over de juiste voorzieningen kunnen beschikken. De hubs moeten op strategische locaties liggen, zoals aan de rand van stedelijke netwerken. In combinatie met gedragsbeïnvloeding moet dat de reiziger optimaal faciliteren in haar slimste, schoonste en betaalbare keuze. Hubs gaan ook een belangrijke rol spelen in het creëren van een goede overslag voor goederen, waardoor deze efficiënt en schoon vervoerd kunnen worden. (Uit: *Visie voor een bereikbaar Gelderland en mobiliteitsvisie provincie Utrecht* (2014 – 2028).

Bouwsteen Bereikbaarheid – Uitgangspunten

- Nieuwe woningen worden zoveel mogelijk geprogrammeerd nabij (H)OV, waarbij in de eerste plaats de bestaande capaciteit wordt benut en knooppunt-vorming wordt gestimuleerd. Daarna pas vinden aanpassingen aan bestaande voorzieningen plaats (een nieuw knooppunt op bestaande lijn of frequentie op bestaand knooppunt) en als laatste de aanleg nieuwe infrastructuur;
- Nieuwe woningen worden eerst binnen bestaand stedelijk gebied gebouwd, vervolgens aan de randen van een stadscentrum, maar binnen het bestaand stedelijk gebied. Daarna binnen of direct aan het bestaande bebouwde gebied binnen stedelijke agglomeratie;
- De inzet is slim, schoon, gezond, veilig en duurzaam reizen. Dat kan met voor- en natransport, de vorming van mobiliteitshubs en het stimuleren van fiets/voet om het voedingsgebied van de (H)OV-haltes te vergoten en versterken;
- Het tegengaan van vervoersarmoede in wijken en landelijk gebied;
- Internationale bereikbaarheid (ICE Frankfurt en Berlijn) zijn cruciaal voor de internationale duurzame bereikbaarheid van de regio (als alternatief voor korte afstandsvluchten) en de bereikbaarheid van economische clusters in de regio;
- Economische en logistieke corridors (goederenvervoer over weg/spoor/water) waar mogelijk scheiden van de stedelijke centra en knooppunten. In deze verstedelijkingsstrategie wordt verkend waar leefbaarheid en goederenvervoer elkaar in de weg zitten;
- Inzet op duurzame stadslogistiek bij het vervoer van bouwmaterialen, bevoorraden van winkels, pakketdiensten enzovoort;
- Inzet op goede fietsbereikbaarheid van alle centra van werkgelegenheid binnen 15 km;
- Een locatie wordt alleen benoemd voor economie of wonen als de (toekomstige) mobiliteitsoplossing er al ligt of bij bedacht wordt, zoals MaaS, parkeernormen, enzovoort.

NB: Er wordt gewerkt aan een zogenaamd feitenrelaas in het (advies)team mobiliteit ANFV om een inhoudelijke basis te hebben voor het maken van een expertafweging over de impact van de extra verstedelijking op de huidige mobiliteitsnetwerken. Dit gebeurt omdat de NMCA en het TBOV 2040 nog niet beschikbaar zijn.

Van bouwstenen naar verhaallijnen en toekomstvarianten

Met deskresearch, de gesprekken met het kernteam(plus), de gemeentelijke sessies en de themasessies zijn de bouwstenen verder aangevuld. Daaruit zijn 19 mogelijke verhaallijnen naar voren gekomen. Een verhaallijn toont een verstedelijkingsmogelijkheid voor de regio aan, waarbij de integraliteit tussen bouwstenen wordt opgezocht en benoemd. Bouwstenen worden geïntegreerd binnen verhaallijnen, wat ook betekent dat iedere verhaallijn voorwaarden stelt aan of consequenties benoemt voor de bouwstenen. Vanuit iedere verhaallijn zijn steeds werklocaties en/of woningbouwlocaties aan te wijzen.

In de volgende processtap worden de verhaallijnen onderzocht en ondergebracht in drie toekomstvarianten. Deze toekomstvarianten worden extreem gemaakt om de hoekpunten van het speelveld te verkennen. Wat kan er wel en wat kan er niet? Welke effecten zien we en hoe wenselijk of onwenselijk zijn die? De verschillen tussen de varianten zijn ook enigszins uitvergroot. Dat is opzettelijk om – zonder onrealistisch te worden – de argumenten en afwegingen boven tafel te krijgen die helpen om een zorgvuldige afweging te maken in wat de best passende strategie kan zijn. Door de karakteristiek van de regio krijgen deze modelmatige varianten hun colour locale.

Voor de analyse van de varianten maken we gebruik van het dashboard verstedelijking. De zogenaamde *dashboardrun* levert de meeste inzichten op bij het hanteren van echt verschillende toekomstvarianten. Het is niet de bedoeling dat we 1-op-1 gaan kiezen voor één van deze varianten. Dit is een tussenstap om tot nadere keuzes te komen, waarbij we rekening houden met de afspraken die we regionaal gemaakt hebben. Met de uitkomsten van deze varianten komen we met argumenten en afwegingen tot een of meer voorkeursstrategieën en tot oplossingen die iedereen gewenst vindt (no regret). Met de gesprekken over de varianten zal zich ook een basis landschaps- en leefomgevingsraamwerk aandienen. Dat levert het *casco* op dat behouden blijft en voorwaardelijk is voor de kwaliteit van de leefomgeving van deze regio.

De verhaallijnen

Verstedelijking en hotspots Groene Metropoolregio

1. Versterking van brandpunten van innovatie en creativiteit in cultuur, technologie en maatschappij - potentiële ecosystemen voor een mix van onderwijs, bedrijven en wonen
2. Landelijk wonen op e-bikeafstand van campussen

Verstedelijking en infrastructuur

3. Verdichting in bestaande stationsgebieden
4. Verdichting rond onderbenutte stationslocaties
5. Verdichting rond nieuwe stationslocaties en HOV-hubs
6. Binnenstedelijk verdichten door afname ruimte voor infrastructuur (rangeerterrein, oversized infrastructuur)
7. Nieuwe verstedelijking op goed bereikbare locaties

Verstedelijking in bestaand woongebied

8. Kleinschalige verdichting van (dorps)kernen
9. Verdichting van jaren 70 wijken (integrale wijkaanpak)
10. Verdichting van aandachtswijken (integrale wijkaanpak)

Verstedelijking en ruimte voor de economie

11. Positionering van werkgelegenheid in de nabijheid van aandachtswijken
12. Transformatie van binnenstedelijke bedrijventerreinen
13. Transformatie van buitenstedelijke bedrijventerreinen
14. Bedrijven plaatsen waar energie (warmte)bronnen aanwezig zijn

Verstedelijking en ontwikkeling van het landschap en de leefomgeving

15. Stadsrand vervolmaken in relatie tot het landschap met toegankelijkheid vanuit de stad
16. Landschappelijke businesscase haalbaar maken: ontwikkeling van natuur i.c.m. landelijk wonen (WWF)
17. Landschappelijke businesscase voor het vergroten van de waterveiligheid en natuurwaarden i.c.m. innovatieve landelijke woonmilieus
18. Transformatie van kwetsbare landbouwgebieden
19. Transformatie van kwetsbare landbouwgebieden: wateroverlast door kwel

De ruimtelijke toekomstvarianten

Gekozen is om twee uitersten te verkennen: aan het ene uiterste de variant 'geconcentreerde stedelijke ontwikkeling' en aan het andere uiterste de variant 'regionale spreiding'. Daartussen bevindt zich een derde variant: 'verstedelijking in/rond economische polen', een meer polycentrisch model.

Variant 1: geconcentreerde stedelijke ontwikkeling

De verstedelijking gebeurt geconcentreerd en de open ruimten tussen en rondom de stedelijke regio's behouden hun openheid. In deze variant ontwikkelen de spiegelsteden Arnhem en Nijmegen zich als *compacte* steden op de rand van de stuwwallen en het rivierengebied. Dat worden de zwaartepunten in de regio als het gaat om wonen en werken. Goede verbindingen met de regio en daarbuiten zijn essentieel. Sterke groei in stedelijke gebieden vraagt extra aandacht voor de leefomgevingskwaliteit, waar het landschap van de Groene Metropool rondom deze gebieden aan bijdraagt.

Variant 2: verstedelijking in/rond economische polen

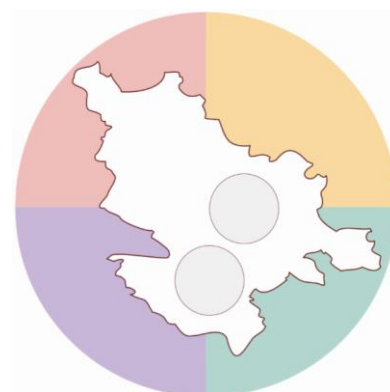
Rondom de economische polen die gelegen zijn op de overgangen van de hoger gelegen stuwwalcomplexen en de lager gelegen riviergebieden en de Gelderse vallei ontwikkelen brandpunten van innovatie, creativiteit en cultuur. Als een polycentrisch model rondom Arnhem, Nijmegen, FoodValley-Noord en FoodValley Zuid zal de regio zich verder verstedelijken, waarbij onderlinge samenwerking en verbindingen tussen een aantal grote kernen binnen en buiten de regio versterkt worden. Het landschap van de Groene Metropool zal dienen om het vestigingsklimaat te versterken.

De ruimtelijke toekomstvarianten (2)

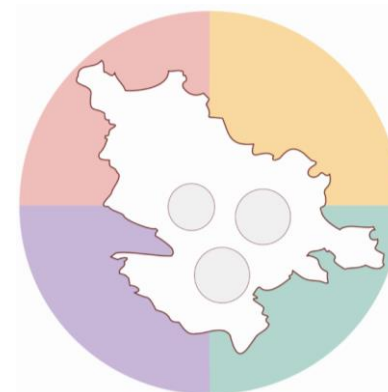
Variant 3: regionale spreiding

Wanneer de woningbehoefte wordt ondergebracht door de capaciteit regionaal te spreiden, wordt ingezet op verdichting langs de oeverwallen en randen van de verschillende landschappen waar van oudsher de verstedelijking plaatsvond, wordt ingezet op verdichting van bestaande en nieuwe kernen. Daarbij is een goede bereikbaarheid van deze kernen en werklocaties van groot belang. Woonmilieus met een lagere dichtheid liggen voor de hand. Wonen in de Groene Metropool betekent in dit geval wonen in of nabij het landschap.

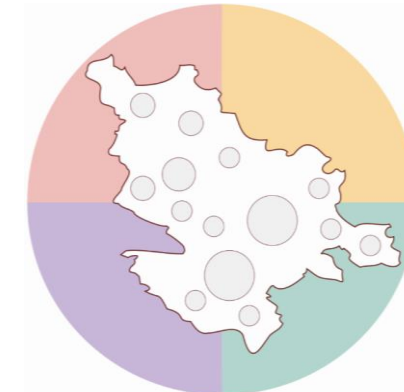
Tijdens de eerste atelierronde eind augustus is besproken dat deze varianten (bewust) extreem zijn. Voor de dashboardrun zijn ze zo bewerkt dat het effect van bepaalde keuzes op de verschillende bouwstenen in de verschillende deelregio's goed afleesbaar moet zijn. Zo komen de te maken afwegingen – in de volgende fase – het scherpst in beeld.

GECONCENTREERDE
STEDELIJKE ONTWIKKELING

VERSTEDELIJING IN / ROND
ECONOMISCHE POLEN

REGIONALE SPREIDING

Vervolgproces en planning

Hoe gaat het verder?

De contourennotitie wordt besproken met het directeurenoverleg en het bestuurlijk kernteam. Vervolgens wordt de contourennotitie gepresenteerd aan de portefeuillehouders van beide regio's. Daarna wordt de notitie ter vaststelling voorgelegd aan alle colleges met het advies de gemeenteraden te informeren door middel van een raadsinformatiebrief.

De eerste stap na de contourennotitie is het verkennen van de drie toekomstvarianten en verdere verdiepingsslagen op (onderdelen van) die varianten. Die worden in het dashboard verstedelijking gestopt besproken in werksessies en in bijeenkomsten met de regio's (oktober) om vervolgens de eerste grote lijnen voor te leggen in het BO MIRT in november.

Keuzes worden na het MIRT-overleg verder uitgewerkt in de concept-verstedelijkingsstrategie ter afronding van de kwartiermakersfase aan het einde van dit jaar.

2021

In 2021 begint vervolgens het traject van verfijnen en concretiseren en het betrekken van de gemeenteraden. Bestuurlijke afwegingen over locatieontwikkeling en dergelijke vinden plaats in het omgevingsbeleid en is het mandaat van de gemeenten afzonderlijk. De inzet is dat die besluitvorming plaats vindt in 2021.

De conceptverstedelijkingsstrategie wordt uitgewerkt tot een definitieve verstedelijkingsstrategie die moet leiden tot (besluitvorming over) afspraken in een verstedelijkingsakkoord tijdens het BO-MIRT najaar 2021.

Colofon

Oplevering concept

versie 2.0 | 23 september 2020

Tekst

Kernteam verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen FoodValley

Proces, samenstelling & redactie

Procap

Kaartmateriaal

PosadMaxwan

regio arnhem
nijmegen

provincie
Gelderland

Regio
Food
valley

Rijksoverheid

procap denkers & doeners
in ruimtelijke projecten

POSAD MAXWAN
strategy x design